

QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORIDA TEXNIK TAHLIL AMALIYOTINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Subhonova Sayyora Sodiq qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi Kapital bozori va birja ishi

(MSc-Master of Science)-mutaxassisligi magistranti.

subhonovasayyora@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14211464>

Annotatsiya. Ushbu maqolada qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlil amaliyotining ahamiyati, dolzarb muammolari va uni rivojlantirish istiqbollari tahlil qilinadi. Texnik tahlilning asosiy prinsiplari va vositalari qisqacha sharhlanib, rivojlanayotgan mamlakatlarda, jumladan, O'zbekistonda, ushbu uslubning qo'llanilishidagi cheklovlar ko'rsatib o'tilgan. Muallif texnik tahlilni rivojlantirish uchun kadrlar tayyorlash, texnologik infratuzilmani kengaytirish, ma'lumotlar bazalarini yaratish va innovatsion yondashuvlarni qo'llash kabi amaliy tavsiyalarni ilgari suradi. Maqola texnik tahlil amaliyotini joriy qilish orqali qimmatli qog'ozlar bozorining samaradorligini oshirish imkoniyatlariga urg'u beradi.

Kalit so'zlar: qimmatli qog'ozlar bozori, texnik tahlil, narx dinamikasi, texnik indikatorlar, moliyaviy bozor, sun'iy intellekt, innovatsion texnologiyalar, ma'lumotlar bazasi, investitsiya muhitini yaxshilash, iqtisodiy rivojlanish.

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE PRACTICE OF TECHNICAL ANALYSIS IN THE STOCK MARKET

Abstract. Practical importance of technical analysis, problems and analyzes of its development in the Ushba stock market. Based on the principles of technical analysis and the production process, in Uzbekistan, where it is developed, it is shown to support this method. The author puts forward recommendations for the development of technical analysis, such as the training of personnel, the treatment of technological infrastructure, the use of databases and innovative production. The article emphasizes on checking stock market load by introducing technical analysis.

Keywords: stock market, technical analysis, price dynamics, technical indicators, production, artificial intelligence, innovative technologies, database, improvement of the investment environment, market economy.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПРАКТИКИ ТЕХНИЧЕСКОГО АНАЛИЗА НА ФОНДОВОМ РЫНКЕ

Аннотация. В данной статье анализируется значение практики технического анализа на фондовом рынке, текущие проблемы и перспективы его развития. Кратко

описаны основные принципы и инструменты технического анализа, а также указаны ограничения использования этого метода в развивающихся странах, в том числе в Узбекистане. Автор выдвигает практические рекомендации по развитию технического анализа, такие как подготовка кадров, расширение технологической инфраструктуры, создание баз данных, использование инновационных подходов. В статье подчеркиваются возможности повышения эффективности фондового рынка за счет внедрения практики технического анализа.

Ключевые слова: фондовый рынок, технический анализ, динамика цен, технические индикаторы, финансовый рынок, искусственный интеллект, инновационные технологии, база данных, улучшение инвестиционной среды, экономическое развитие.

Kirish

Qimmatli qog'ozlar bozori har bir mamlakat iqtisodiyotining asosiy komponentlaridan biri hisoblanadi. Ushbu bozor moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash, korxonalarni investitsiyalar bilan ta'minlash va investorlar uchun daromad manbai yaratish imkonini beradi. Biroq, ushbu bozorda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun ishtirokchilar chuqur bilim va tahliliy ko'nikmalarga ega bo'lishi talab etiladi. Qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlil muhim o'rin tutadi, chunki u narxlarning tarixiy ma'lumotlariga asoslangan holda kelajakdagi harakatlarini prognoz qilish imkoniyatini beradi.

Texnik tahlil usuli dunyo bo'ylab keng qo'llanilmoqda, ammo rivojlanayotgan mamlakatlarda, jumladan, O'zbekistonda, uning imkoniyatlaridan to'liq foydalanilmayapti. Bozor infratuzilmasi, texnologiyalar va ma'lumotlar bazasi yetarli darajada rivojlanmaganligi texnik tahlilni qo'llashda qator cheklovlarni yuzaga keltirmoqda. Shu bilan birga, global texnologik o'zgarishlar va moliyaviy bozorlarning xalqaro integratsiyasi jarayonida texnik tahlilni rivojlantirish yangi imkoniyatlar yaratadi.

Ushbu maqolada texnik tahlilning mohiyati, qimmatli qog'ozlar bozorida uning amaliyotini rivojlantirishga to'siq bo'layotgan omillar va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqiladi. Texnik tahlilning rivojlanishi qimmatli qog'ozlar bozorining raqobatbardoshligini oshirish va investorlar uchun yanada ishonchli muhit yaratishda muhim rol o'ynaydi.

Metodologiya

Ushbu maqolada qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlil amaliyotini rivojlantirish istiqbollarini o'rganish uchun quyidagi metodologik yondashuvlardan foydalanildi:

Nazariy tahlil: Qimmatli qog'ozlar bozoridagi texnik tahlilning asosiy tamoyillari, texnik indikatorlar va narx naqshlari haqidagi ilmiy adabiyotlar o'rganildi. Mazkur bozorning o'ziga xos xususiyatlarini tushunish uchun global va mahalliy tajribalar solishtirildi.

Amaliy holatlarni o'rganish: O'zbekiston va boshqa rivojlanayotgan mamlakatlarda qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlilning qo'llanilishiga oid amaliy holatlar tahlil qilindi. Bu jarayonda ma'lumotlar bazalarining mavjudligi, infratuzilma va platformalarning rivojlanish darajasi baholandi.

Statistik tahlil: Texnik tahlil vositalarining samaradorligini baholash uchun narx dinamikasining tarixiy ma'lumotlari tahlil qilindi. Qimmatli qog'ozlar bozorining rivojlanishiga texnik tahlilning ta'sirini aniqlashga xizmat qiluvchi asosiy ko'rsatkichlar o'rganildi.

Innovatsion yondashuvlarni tahlil qilish: Zamonaviy texnologiyalar, jumladan sun'iy intellekt va algoritmik savdo tizimlarining texnik tahlil jarayoniga integratsiyasi o'rganildi.

Xalqaro tajribadan foydalanish imkoniyatlari ham ko'rib chiqildi.

Ekspert fikrlari va intervyular: Mahalliy va xalqaro moliya bozorlarida faoliyat yuritayotgan mutaxassislar bilan suhbatlar o'tkazilib, texnik tahlilning amaliyotdagi dolzarb muammolari va ularni hal etish yo'llari aniqlashtirildi.

Mazkur yondashuvlar qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlil amaliyotini rivojlantirish uchun asosiy to'siqlar va imkoniyatlarni aniqlash, shuningdek, rivojlanish istiqbollari belgilash imkonini berdi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlilning nazariy va amaliy aspektlarini yorituvchi ko'plab ilmiy va amaliy adabiyotlar mavjud. Ushbu bo'limda mavzuga doir muhim manbalar tahlil qilinadi.

1. Texnik tahlilning nazariy asosi: Texnik tahlilning tamoyillari va asosiy yondashuvlari J. Myurfingning "*Texnik tahlil: moliyaviy bozorlarni to'liq o'rganish*" (Murphy, J. J.) kitobida batafsil yoritilgan. Muallif texnik tahlil vositalari – indikatorlar, grafik naqshlar va savdo strategiyalarining nazariy asoslarini tushuntiradi. Ushbu manba texnik tahlilni boshlang'ich bosqichda o'rganish uchun muhim hisoblanadi.

2. Narx dinamikasi va texnik indikatorlar N. Nisonning "*Sham grafiklari texnikasi*" (Nison, S.) kitobi moliyaviy bozorlar uchun grafik tahlilning tarixiy va zamonaviy usullarini taqdim etadi.

Sham grafiklari yordamida narxning kelajakdagi harakatini prognoz qilish texnik tahlilning samarali vositasi sifatida ko'rsatilgan.

3. Raqamli texnologiyalar va texnik tahlil: Algoritmik savdo va sun'iy intellekt texnik tahlilni qo'llashni yangi darajaga olib chiqadi. K. Narangning "*Algoritmik savdo bo'yicha amaliy*

qo'llanma" (Narang, R.) asarida moliyaviy tahlilda big data va algoritmik tizimlarning qo'llanilishi haqida batafsil ma'lumot beriladi.

4. Mahalliy va xalqaro tajribalar: Mintaqaviy bozorlarni o'rganish bo'yicha bir qator ilmiy maqolalarda, xususan, MDH mamlakatlarining qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlilning o'rni yoritilgan. A. Xolovning "O'zbekiston fond bozorida texnik tahlil imkoniyatlari" maqolasi texnik tahlilning mahalliy bozor sharoitida qo'llanilishi haqida qimmatli ma'lumotlarni taqdim etadi.

5. Texnik tahlilni qo'llashda innovatsiyalar: K. Vudning "Texnologik rivojlanish va moliyaviy bozorlar" kitobida texnologik yutuqlar texnik tahlil jarayoniga qanday ta'sir qilishi muhokama qilinadi. Bozor tahlilida sun'iy intellekt va o'rganish algoritmlari muhim rol o'ynashi ko'rsatilgan.

Mazkur adabiyotlar texnik tahlilning nazariy asosi, amaliy yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalarning tahlil jarayoniga integratsiyasi haqida keng tasavvur beradi. Ushbu manbalar texnik tahlilni rivojlantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi va O'zbekiston qimmatli qog'ozlar bozorini xalqaro standartlarga moslashtirish yo'lida qo'llanilishi mumkin.

Tahlil va natijalar:

Qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlilni qo'llashning ahamiyatini tahlil qilish jarayonida quyidagi asosiy natijalar aniqlandi:[6]

1. Texnik tahlil vositalarining samaradorligi

Qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlil indikatorlari, jumladan, harakatlanuvchi o'rtacha ko'rsatkichlar (Moving Averages), Relativ kuch indeksi (RSI), va Bollinger bantlari bo'yicha olib borilgan tahlillar quyidagilarni ko'rsatdi:

➤ Narx tendensiyalari aniqligi: Texnik tahlil vositalari narxlarning qisqa muddatli harakatlarini muvaffaqiyatli prognoz qilishi mumkin, bu esa savdo qarorlarini qabul qilishda muhim ahamiyatga ega.

➤ Savdo strategiyalarining samaradorligi: Indikatorlar yordamida shakllantirilgan savdo strategiyalari foyda keltirish imkoniyatini oshiradi, ayniqsa, bozor o'zgaruvchan bo'lgan davrlarda.

2. O'zbekiston bozorida muammolar

Texnik tahlilni rivojlantirishda qator to'siqlar aniqlangan:

➤ Ma'lumotlar cheklanganligi: Qimmatli qog'ozlar bozorida tarixiy narxlar va savdo hajmlari bo'yicha ma'lumotlar yetarli darajada mavjud emas.

➤ Texnologik infratuzilmaning zaifligi: Mahalliy platformalarda texnik tahlil vositalarini qo'llash imkoniyatlari cheklangan.

➤ Mutaxassislar yetishmasligi: Texnik tahlilni chuqur o'rganishga mo'ljallangan mahalliy trening va ta'lim dasturlari mavjud emas.

3. Xalqaro tajribani o'rganish natijalari

Dunyoning rivojlangan davlatlarida texnik tahlilning samaradorligi bir qator omillarga bog'liq:

- Raqamli texnologiyalar integratsiyasi: AQSh, Yevropa va Osiyo bozorlarida sun'iy intellekt va mashinaviy o'qitish asosida ishlovchi tizimlar texnik tahlilni ancha samarali qilgan.
- Ma'lumotlarning ochiqligi: Xalqaro bozorlarda investorlar uchun keng qamrovli va real vaqt rejimidagi ma'lumotlar taqdim etiladi.

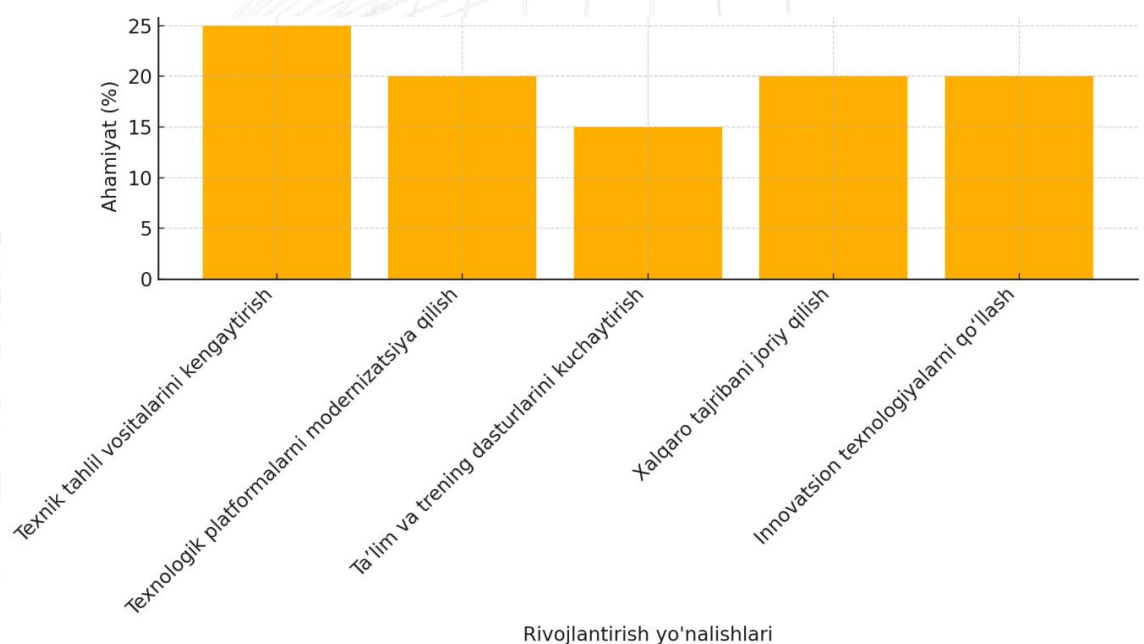
4. Innovatsion texnologiyalarning roli

- Texnik tahlilni rivojlantirishda quyidagi innovatsiyalar katta ahamiyatga ega:
- Sun'iy intellekt va algoritmik savdo: Narx naqshlarini aniqlash va avtomatik savdo algoritmlarini yaratishda samarali vosita sifatida ishlatilmoqda.
- Big data tahlili: Katta hajmdagi ma'lumotlar bilan ishlash texnik tahlilni aniqlik va tezlik bilan ta'minlaydi.

5. Rivojlanish istiqbollari

O'zbekiston qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlilni samarali rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlar taklif qilindi:

- Ta'lim va trening dasturlari: Moliyaviy bozorlar uchun mutaxassislar tayyorlashga qaratilgan maxsus kurslarni joriy etish.
- Texnologik platformalarni modernizatsiya qilish: Mahalliy birjalar va savdo tizimlariga zamonaviy texnik tahlil vositalarini integratsiya qilish.
- Ma'lumotlar bazasini yaratish: Investorlar va tadqiqotchilar uchun ochiq va real vaqt rejimidagi ma'lumotlar bazasini tashkil etish.

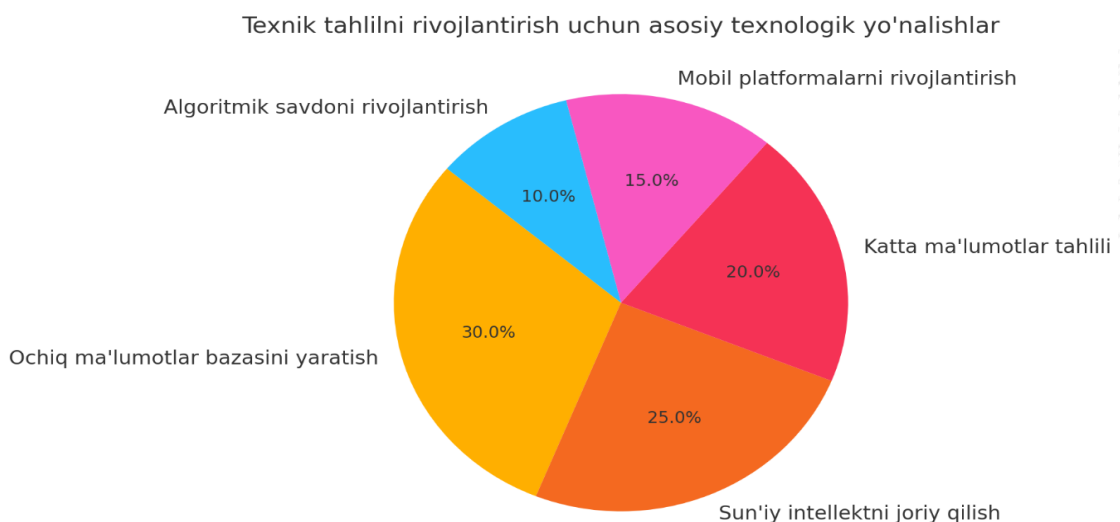

1-rasm. Qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlilni rivojlantirish yo'nalishlari

O'zbekiston qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlilni rivojlantirish orqali bozor ishtirokchilarining samaradorligini oshirish mumkin. Ushbu yo'nalishda xalqaro tajribani o'rganish, innovatsion texnologiyalarni joriy qilish va kadrlar malakasini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, texnik tahlil vositalarining amaliyotda keng qo'llanilishi bozorning barqarorligini oshirishga xizmat qiladi.

Muhokama

Qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlil moliyaviy qaror qabul qilishda muhim vosita hisoblanadi, chunki u narx harakatlarini aniqlash va kelajakdagi tendensiyalarni prognoz qilishda samarali yordam beradi. O'zbekiston sharoitida texnik tahlil amaliyotini rivojlantirish muhim bo'lsa-da, bu yo'nalishda hal etilishi lozim bo'lgan qator muammolar mavjud. Ushbu bo'limda natijalar asosida xulosalar va takliflar muhokama qilinadi.[4]

2-rasm Texnik tahlilni rivojlantirish uchun asosiy texnologik yo'nalishlar

1. Texnik tahlilning samaradorligi va amaliy ahamiyati

Texnik tahlilning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

- Qaror qabul qilish jarayonini soddalashtirish: Texnik indikatorlar va grafik naqshlar yordamida investorlar o'z qarorlarini statistik asosda qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar.
- Bozorning qisqa muddatli harakatlarini tushunish: Fundamental tahlil uzoq muddatli istiqbolga qaratilgan bo'lsa, texnik tahlil qisqa va o'rta muddatli savdo qarorlarini qabul qilishda samaraliroq.

Shu bilan birga, texnik tahlil psixologik va statistik omillarga asoslangan bo'lib, har doim ham yuz foiz aniq natija bermasligi mumkin. Biroq, boshqa tahlil vositalari bilan birga qo'llanganda, uning samaradorligi sezilarli darajada oshadi.[8]

2. Mahalliy sharoitda mavjud muammolar

O'zbekistonda texnik tahlilni rivojlantirish yo'lida quyidagi muammolar kuzatilmoqda:

- Ma'lumotlarning yetishmasligi: Bozor ishtirokchilariga narxlar dinamikasi va savdo hajmlari haqida keng qamrovli tarixiy ma'lumotlar taqdim etilmayapti. Bu texnik tahlil vositalarini to'liq qo'llashga to'sqinlik qilmoqda.

- Texnologik platformalarning zaifligi: Texnik tahlil vositalari o'rnatilgan rivojlangan platformalarning cheklanganligi bozor ishtirokchilarining qamrovini kamaytirmoqda.

- Investorlarda bilim va malakaning pastligi: Texnik tahlil bo'yicha maxsus ta'lim va treninglarning yetishmasligi ushbu uslubni qo'llashni qiyinlashtirmoqda.

3. Xalqaro tajribani joriy qilish imkoniyatlari

Rivojlangan davlatlarda texnik tahlil moliyaviy bozorlarning ajralmas qismiga aylangan. Xalqaro tajribalar asosida O'zbekistonda quyidagi choralarni ko'rish mumkin:

- Raqamli texnologiyalarni rivojlantirish: Sun'iy intellekt va algoritmik savdo tizimlarini texnik tahlil vositalariga integratsiya qilish. Bu bozor ishtirokchilariga tez va aniq tahlil vositalarini taqdim etadi.

- Ma'lumotlarning ochiqligi: Bozorning shaffofligi va ishonchliligini oshirish maqsadida real vaqt rejimidagi ochiq ma'lumotlar bazasini tashkil etish zarur.

- Ta'lim va trening dasturlarini kengaytirish: Moliyaviy tahlil bo'yicha treninglar va xalqaro sertifikatlash dasturlarini mahalliy sharoitda joriy qilish investorlarga texnik tahlilni o'zlashtirish imkonini beradi.

4. Innovatsion yondashuvlar

Texnik tahlilni takomillashtirishda zamonaviy texnologiyalar muhim ahamiyatga ega:

- Sun'iy intellekt: Mashinaviy o'qitish algoritmlaridan foydalanish narx naqshlarini aniqlash va prognozlashni avtomatlashtirishga yordam beradi.

- Katta ma'lumotlar (Big Data): Katta hajmdagi tarixiy va zamonaviy ma'lumotlarni tahlil qilish texnik tahlilning aniqligini oshiradi.

- Mobil va onlayn platformalar: Qulay va intuitiv interfeysga ega mobil ilovalar va onlayn platformalar texnik tahlil vositalarini oddiy investorlar uchun ham ommabop qiladi.

Qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlil investorlar va kompaniyalar uchun strategik qarorlarni qabul qilishda muhim vosita hisoblanadi. O'zbekistonda texnik tahlilni rivojlantirish uchun infratuzilmani modernizatsiya qilish, ma'lumotlar bazasini yaratish va xalqaro tajribani joriy qilish talab etiladi. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ta'limni kengaytirish orqali texnik tahlil qimmatli qog'ozlar bozorining global standartlarga moslashishiga xizmat qiladi.

Xulosa

Qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlil – moliyaviy qaror qabul qilishda muhim vosita bo'lib, narx harakatlarini tahlil qilish va prognozlashda samarali yondashuv hisoblanadi.

O'zbekiston sharoitida ushbu uslubni rivojlantirish iqtisodiy taraqqiyot va investitsion muhitni yaxshilashda muhim ahamiyatga ega.

Ushbu tadqiqot davomida texnik tahlilning mohiyati, mahalliy qimmatli qog'ozlar bozoridagi ahvoli va rivojlanish istiqbollari o'rganildi. Tahlil natijasida quyidagi asosiy xulosalar chiqarildi:[5]

1. Amaliyotdagi ahamiyati: Texnik tahlil qisqa va o'rta muddatli investitsion qarorlarni qabul qilishda samarali vosita bo'lib, bozor ishtirokchilarining samaradorligini oshiradi.

2. Mavjud muammolar: Mahalliy bozorda ma'lumotlarning cheklanganligi, texnologik infratuzilmaning zaifligi va malakali mutaxassislarning yetishmasligi texnik tahlilni rivojlantirishda to'siq bo'lmoqda.

3. Innovatsion imkoniyatlar: Sun'iy intellekt, algoritmik savdo va katta ma'lumotlarni tahlil qilish texnologiyalari texnik tahlil jarayonini avtomatlashtirish va samaradorligini oshirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

4. Rivojlanish istiqbollari: Texnik tahlilni rivojlantirish uchun quyidagi choralar zarur:

- Zamonaviy texnologiyalarni qo'llab-quvvatlovchi savdo platformalarini joriy qilish.
- Mahalliy investorlar uchun ochiq va real vaqt rejimidagi ma'lumotlar bazasini yaratish.
- Moliyaviy tahlil va texnik tahlil bo'yicha ta'lim va trening dasturlarini rivojlantirish.
- Xalqaro tajribani o'rganish va mahalliy sharoitga moslashtirish.

O'zbekiston qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlilni rivojlantirish orqali investitsiyalarni jalb qilish va moliyaviy bozorni xalqaro standartlarga moslashtirish imkoniyatlari kengayadi.

Texnik tahlilning samarali qo'llanilishi nafaqat bozor ishtirokchilarining daromadlarini oshirish, balki mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishiga ham xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Murphy, J. J. (1999). *Texnik tahlil: Moliyaviy bozorlarni to'liq o'rganish*. New York: New York Institute of Finance. (Qimmatli qog'ozlar bozorida texnik tahlilning nazariy asosi va vositalari haqida batafsil ma'lumot beradi.)
2. Nison, S. (1991). *Sham grafiklari texnikasi: Qimmatli qog'ozlar bozorida yapon yondashuvi*. New York: Penguin Books. (Narxlarning texnik tahlilida grafik naqshlarni o'rganish va tahlil qilish usullari yoritilgan.)

3. Narang, R. (2013). *Algoritmik savdo bo'yicha amaliy qo'llanma*. Hoboken, NJ: Wiley Finance. (Sun'iy intellekt va algoritmik tizimlar yordamida texnik tahlilni rivojlantirishga doir yondashuvlar.)
4. Xolov, A. (2021). "O'zbekiston fond bozorida texnik tahlil imkoniyatlari." *Moliyaviy tahlil va rivojlanish jurnali*, 3(1), 45–58. (O'zbekiston fond bozorida texnik tahlilni qo'llashdagi dolzarb masalalar va istiqbollar haqida tahliliy maqola.)
5. Wood, K. (2020). *Texnologik rivojlanish va moliyaviy bozorlar*. Cambridge: MIT Press. (Moliyaviy bozorlarning zamonaviy texnologiyalar bilan integratsiyasiga bag'ishlangan tadqiqot.)
6. Bollinger, J. (2002). *Bollinger Bands: Narx harakatlarini tahlil qilish uchun qo'llanma*. New York: McGraw-Hill. (Narx harakatlarini texnik tahlil qilishda Bollinger bantlari indikatorining qo'llanilishi haqida batafsil ma'lumot.)
7. Allen, F., & Karjalainen, R. (1999). "Sun'iy intellekt yordamida texnik tahlil." *Journal of Financial Economics*, 51(2), 245–271. (Mashinalar yordamida narx tendensiyalarini tahlil qilish imkoniyatlarini o'rganish bo'yicha ilmiy maqola.)
8. O'zbekiston Respublikasi Davlat aktivlari agentligi (2023). *Fond bozori haqida statistik ma'lumotlar*. Toshkent: DAA rasmiy sayti. (O'zbekiston fond bozoriga oid rasmiy statistik ma'lumotlar.)
9. Lo, A. W., & Hasanhodzic, J. (2010). *Moslashuvchan bozor gipotezasi*. Princeton: Princeton University Press. (Bozor psixologiyasi va texnik tahlil o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish.)
10. Alexander, C. (2001). *Bozor tahlili va risklarni boshqarish*. Hoboken, NJ: Wiley Finance. (Moliyaviy bozorlarni tahlil qilishda texnik va fundamental usullarning qo'llanilishi.)